

Tweecomponentenkerk.
Bouwen aan een kerk van én én.

Bonushoofdstuk Online én offline kerk zijn

TWEE COMPONENTEN KERK

BOUWEN AAN EEN KERK VAN
ÉN ÉN

Arjan Zantingh

Bonushoofdstuk - Online én offline

We leven in bijzondere tijden. Dit zagen we niet aankomen...

De coronacrisis heeft ons als kerken gedwongen om rigoureus andere keuzes te maken. We kunnen in veel gevallen (even) niet kerk zijn op de manieren waarop we dat gewend zijn. Voor ons als grote kerk (> 2.000 bezoekers per zondag op twee locaties) kan het nog wel vele maanden duren voor we weer met onze gemeente samen kunnen komen. Dat lukt zeker niet in de 'anderhalvemeterkerk', als dat criterium gehandhaafd wordt.

Heel gemakkelijk ligt er in ons denken de nadruk op alles wat er nu niet meer kan. Wij hebben onszelf vanaf het begin van de aangekondigde maatregelen voorgehouden om vooral ook te denken vanuit de vraag: wat kan er allemaal nog wél?

En straks, als alles weer 'normaal' is, keren we dan ook terug naar al onze gewoonten en gebruiken zoals we die kenden? Of is dit ook een tijd om nieuwe dingen te proberen die misschien wel beter werken? En om te reflecteren op ons kerkzijn? Het boek *Tweecomponentenkerk* kan ons daarin in deze tijd een goede spiegel voorhouden.

Een hoofdstuk over online én offline was tijdens het schrijven van het boek niet zo relevant. Ik heb hem nog net voor het drukproces toegevoegd aan H10 als mogelijk woordpaar om zelf de manier van denken die ik in het boek aanreik op toe te passen.

Ik heb besloten om die manier van denken nu (eind april 2020) ook zelf op papier te zetten met betrekking tot dit woordpaar en maak je er graag deelgenoot van. In het bewustzijn dat dit hoofdstuk ook zo maar weer zijn actualiteit kan verliezen als het virus niet meer de impact heeft die het nu heeft. Het is snel geschreven en waar in de andere hoofdstukken nadrukkelijk voor de bijbelse verdieping is gekozen, kies ik hier vooral voor de praktische vertaalslag. Daarmee is dit hoofdstuk niet geheel representatief voor de rest van het boek.

En ja, dit hoofdstuk is tot stand gekomen vanwege 'corona'. Maar wie weet wat voor de toekomst de bonus zal zijn van het digitaal goed voorbereid kerk-zijn én een kerk die soepel en inhoudelijk op crisissituaties kan reageren.

Momenteel zie ik veel kerken worstelen met het zoeken naar goede manieren van verbinding. Graag deel ik ook hierin uit de ervaringen van De Stadskerk. Dat betekent dat dit hoofdstuk alleen maar tot stand kon komen door de mentale lenigheid, de daadkracht, de pioniersgeest en het grote geloof en geloofsvertrouwen van veel van mijn collega's en gemeenteleden. Dank aan hen!

De prijs van eenzijdigheid

Als ik de landelijke opinie in christelijk Nederland een beetje volg, zie ik de neiging om ook met betrekking tot dit woordpaar veel in het óf-óf denken te verzanden.

Voor de een is dit dé kans om veel meer mensen te bereiken en zoveel mogelijk online actief

te zijn, de ander verkondigt dat dit juist de kans biedt om af te rekenen met ongezonde kerkdynamieken en ongezonde afhankelijkheid van de zondagse diensten. Gaan we dan eindelijk mensen leren om zelfstandig christen te zijn? We kunnen prima zonder diensten. Daarnaast spelen het ongemak met technische oplossingen en bijvoorbeeld het spreken in een camera een rol in hoe happig kerken zijn om vol voor online te gaan.

De prijs van een eenzijdige focus op online is de kans op een (verder) toenemend consumentisme in de kerk. Mensen kunnen gemakkelijk wegstappen, de hele dienst achterover hangen op de bank en toeschouwer zijn van wat er op het scherm gebeurt. Het is niet vanzelfsprekend dat je leden echt deelnemen aan een dienst, wat bij het fysiek samenkomen veel meer het geval is.

Als je alleen inzet op online, dan suggereer je daar (wellicht onbedoeld) mee dat de belangrijkste verbinding die je kunt hebben in de kerk die met het podium of de preekstoel is. En dat is verre van waar. In hoofdstuk 6, over het woordpaar Binnen én Buiten, ga ik dieper in op de onderlinge verbondenheid die zo essentieel is. De gemeente als gezin.

De prijs van een eenzijdige focus op offline is dat je het teveel overlaat aan de zelfstandigheid van alle mensen die zich verbonden weten met je kerk.

Het zou fantastisch zijn als iedereen zonder moeite de weg weet te vinden, naar God en naar de ander, maar dat is nu eenmaal niet zo. Als het goed is zijn er mensen in allerlei fasen van geloofsgroei. Sommigen zijn zoekend, anderen net tot geloof gekomen en weer anderen al vele jaren op weg. Er liggen zeker grote kansen om de 'geestelijke zelfstandigheid' en onderlinge verbinding van mensen in deze fasen te vergroten, maar dat is wel een ontwikkelmodel.

Het belang van online

Je kunt een beetje moe worden van stoere uitspraken als 'laat geen crisis onbenut', maar er zit wel degelijk wat in. Wij waren voor de corona-crisis als kerk nauwelijks online actief. We werkten wel met filmpjes, maar die werden heel specifiek ingezet en waren daarna niet breed online beschikbaar.

Met onze diensten deden we heel weinig online, je kon alleen de preek terugluisteren via de site.

Er was altijd aarzeling om hier verdere stappen in te zetten. Aan de ene kant zou streaming (of een opgenomen dienst later beschikbaar stellen) mensen die niet (meer) in staat zijn om de dienst bij te wonen wel de gelegenheid geven om de dienst te zien. We hadden aan de andere kant altijd het idee dat het de drempel om niet te komen en maar gewoon thuis te kijken, lager maakt. Dat was gekoppeld aan de overtuiging dat je in de woonkamer minder 'deelnemer' van de dienst bent en meer 'toeschouwer'. We geloven in de ontmoeting, het samenkomen, het samen aanbidden, leren en bidden. Samen Gods tastbare aanwezigheid ervaren. Zoals dat in de rest van het boek ook veelvuldig aan de orde komt.

En technisch hikten we er ook steeds maar tegenaan. Als we online gaan streamen, dan willen we wel kwaliteit leveren. En kunnen we dat wel? Hebben we daar wel de spullen voor

en de mensen die dat kunnen? En kunnen we de eventuele investering in technische hulpmiddelen wel verantwoorden?

En toen werd het maart en mochten we niet meer als kerk samenkomen op zondag. Alle belemmeringen en drempels vielen weg en drie dagen later hadden we onze eerste livestream. Mede dankzij de inzet van een groepje geweldig toegewijde technici. Nog steeds geloven we dat fysiek samenkomen een grote meerwaarde heeft ten opzichte van online, maar online actief zijn heeft in deze tijd wel een aantal heel grote voordelen.

Als je een dienst van je eigen gemeente kunt volgen, geeft dat een vertrouwd gevoel. Ja, er zijn heel veel alternatieven om online of op tv naar te kijken, maar ik sluit me aan bij het pleidooi dat Paulien Vervoorn geeft voor een online dienst van je eigen kerk:ⁱ

1. Je biedt troost en hoop. Woorden van troost en hoop klinken anders als ze van je eigen pastor komen.
2. Je bent herkenbaar. Er is al zo veel anders. Juist nu willen mensen terugvallen op wat ze hadden.
3. Online heb je mogelijkheden die je eerder niet had.
4. Je wilt richting bieden in het woud van visies die je op het internet tegenkomt.
 - Is deze pandemie een straf van God? Een oordeel van God?
 - Is ze een teken van de eindtijd?
5. Je hebt een groter bereik.
Gemeenteleden sturen sneller een filmpje door dan dat ze vragen of iemand meegaat naar de kerk.

Stuk voor stuk zaken die ik sterk herken. Er zijn bij mensen golven van onzekerheid en angst die worden afgewisseld door vrede en hoop. Door letterlijk zichtbaar te zijn, kun je juist nu die krachtige boodschap van hoop en vertrouwen die er ligt in ons geloof in God verkondigen. Om broodnodig perspectief te bieden in tijden van onzekerheid.

We zien (en horen de getuigenissen) dat er heel veel mensen meekijken die normaliter niet in onze kerk kwamen. Waaronder behoorlijk wat zoekers, waarbij de eerste getuigenissen er al zijn van mensen die tot geloof zijn gekomen. Hoe gaaf is dat! In die zin is de drempel nog een stuk lager geworden: 'Toch eens kijken wat ze bij die Stadskerk doen.'

In de eerste weken lag de boodschap bij ons vooral op bemoediging en inspiratie. Mensen op de been houden, het juiste perspectief en woorden van leven laten zien. Langzamerhand verschuift die boodschap meer richting discipelschap. Hoe geef je nu handen en voeten aan je geloof? Hoe ben jij een kanaal van zegen? Want ja, dit is ook echt een tijd van kansen.

Je kunt niet alles wat je hiervoor deels offline deed, nu online doen. Daar heb je goede keuzes in te maken. Voor veel gemeenten betekent dit dat de focus vooral ligt op een dienst/overdenking op zondag. Maar wellicht kun je meer doen. Zo hebben wij vanaf het begin ingezet op drie zaken die we online goed willen doen:

- Iedere zondag is er om 11:00 uur een dienst via een livestream. We hebben gekozen voor 11:00 uur, omdat we dat een logische middenweg vinden van onze normale aanvangstijden van 9:30 uur en 12:00 uur (tweemaal dezelfde dienst).

Met een enigszins aangepast format en een kortere lengte (vooral van de preek). En met een eigen filmpje voor kinderen dat om 10:00 uur klaarstaat.

- Iedere ochtend van de week staat er vanaf 06:00 uur een overdenking klaar van een van de sprekers. De *Dagelijkse parel*, ter bemoediging en inspiratie. We hebben gemerkt dat dit in de praktijk uitwerkt als een stuk 'basiszorg', waardoor mensen de dag weer goed in kunnen.
- Iedere avond van de week om 19:00 uur is er Reflect-Live voor tieners, om juist ook die doelgroep te betrekken, te stimuleren en te voeden.

Net als de regering kunnen we niet te ver vooruit kijken, is het na een paar weken steeds weer kijken wat er goed gaat, wat er nog mist en wat er wellicht minder kan. We maken steeds opnieuw beslissingen op basis van beperkte informatie en onzekere uitkomsten. So be it. We roeien met de riemen die we hebben.

Zo hebben we inmiddels besloten dat onze Reflect-specials voor tieners niet meer live zijn, aangezien dit teveel druk geeft op de technici. Nu nemen we er vijf op een avond op, voor de hele week. Ook voelen we de noodzaak om de Parels uit het Woord qua inhoud te laten verschuiven van inspiratie en bemoediging naar toerusting en discipelschap.

Binnenkort starten we met live aanbiddings- en gebedsavonden, waarin we ook zoeken naar meer interactie. En andere teams gebruiken inmiddels hun eigen kanalen voor online content, zoals het vrouwenhuis.

En wie weet maken we over een maand weer heel andere keuzes in wat we online aan (blijven) bieden. Of wordt het een afwisseling tussen online en offline.

Het vraagt om situationeel leiderschap, en dat vraagt allereerst om afstemming met God. Heer, wat hebt U voor ons? En daarin komt onze kernwaarde 'Afhankelijk' (zie ook H9 over Relatie én Richting) krachtig naar voren.

Het belang van offline

Niet alleen online liggen er kansen, zeker ook offline. Er kunnen nieuwe verbindingen tot stand komen en onderlinge contacten kunnen een stuk intentioneler worden.

In onze gemeente spelen kringen en teams een belangrijke rol in het samen optrekken. Maar ook dat valt grotendeels weg. Sommige kringen komen 'online' samen, anderen staan op pauze.

Om te voorkomen dat er mensen tussen wal en schip raken, hebben we het vormen van **triades** gestimuleerd. Al langer is er het verlangen om intentioneler te zijn in het omzien naar elkaar en het groeien in discipelschap. We geloven dat het vormen van triades daarin een krachtig middel is, en praktisch gezien is het een vorm die in alle beperkingen die er nu zijn wel haalbaar is. Daarmee is het voor de korte termijn een prachtig middel om onderlinge betrokkenheid te kunnen waarborgen en voor de langere termijn een effectief middel om te blijven groeien in discipelschap. Ingegeven door de nood zien we een visionaire kans!

De volgende drie eigenschappen zien wij als kenmerkend voor een goed functionerende triade:

1. Bemoedigen. Waarin kunnen we elkaar bemoedigen en bevestigen?
2. Toerusten: Welke disciplines kun je oppakken om verder te groeien in je relatie met Jezus. Hoe leidt het Woord en wat zegt de Geest?
3. Uitdagen: Hoe kunnen we elkaar op een gezonde manier uitdagen en van daaruit ook bevragen?

Dit gaat allemaal niet vanzelf. Het begint ermee dat je ervoor kiest om open en transparant te zijn. Je kiest ervoor om in je hart te laten kijken, om je overwinningen maar ook je nederlagen en je pijn samen onder ogen te zien. Daarnaast is het belangrijk dat Woord en Geest leidend mogen zijn in de contacten die er plaatsvinden binnen de triade. En tenslotte is het een keuze om wederzijds aanspreekbaar te zijn. Mag de ander spreken in je leven?

Op www.destadskerk.nl/triades vind je meer informatie over het vormen van triades.

Naast het specifiek inspelen op triades vragen we ook onze kring- en teamleiders om proactief te zijn en waar nodig hun kring- en teamleden te benaderen, en dan met name diegenen die in deze tijd (extra) onder druk komen te staan. Niet zozeer in de rol als probleemoplossers, maar vooral om een **luisterend oor** en een **biddende stem** te bieden.

Bij de mensen die extra aandacht kunnen gebruiken denken we aan:

1. Cruciale beroepen

Een grotere werkdruk, veel focus op corona-nieuws en minder ruimte om te ontspannen kunnen een heel pittige cocktail worden. Bemoediging, maar wellicht ok praktische ondersteuning kan echt het verschil maken.

2. ZZP'ers en ondernemers

De coronacrisis heeft ook economische en financiële gevolgen. Voor ZZP'ers en ondernemers kan dit veel spanning en onzekerheid met zich mee brengen.

3. Banen op de tocht

De crisis kost banen, dat is een feit. Mensen met flexibele contracten zijn vaak het eerst aan de beurt. Onzekerheid in combinatie met de thuissituatie vraagt om bidders.

Gebied voor rust, gebied voor vertrouwen.

Verplicht thuiszitten; in je eentje of misschien juist met jonge kinderen: dat is echt niet een gemakkelijke situatie.

4. Gezinnen onder druk

Het verschilt per gezin hoe de huidige periode uitwerkt. Bij de een zal het de onderlinge verbinding versterken, bij de ander wordt de druk groter op zaken die al niet goed liepen. Het kan een enorme uitdaging zijn om het goed te houden met elkaar.

5. Alleenstaanden en ouderen

Eenzaamheid en zwaarmoedigheid liggen op de loer bij zowel ouderen als (ook jonge) alleenstaanden. Maar ook verdriet bij mensen met ouders op hoge leeftijd, waar fysiek contact momenteel niet of nauwelijks mogelijk is.

We hebben in onze gemeente ieder lid van 70+ gekoppeld aan een bestaande kring, met de vraag om contact te zoeken en te onderhouden.

6. Zieken

Ziekte gaat in deze periode ook heel gemakkelijk gepaard met eenzaamheid en onzekerheid. Onzekerheid over hoe heftig corona wordt en of een vervolgbehandeling wel mogelijk is bij een chronische ziekte. En daar waar sprake is van overlijden, is rouwen en afscheid nemen zo kaal en rauw en heftig anders dan we gewend zijn.

De vraag is hoe je als gemeente extra aandacht kunt geven aan bovengenoemde groepen. Hoe kun je zoveel mogelijk leden en gasten erin betrekken, bijvoorbeeld via de al bestaande kringen en teams.

Naast de focus op deze groepen die binnen je kerk onder druk staan, zijn er offline natuurlijk ook nieuwe missionaire kansen. Daarin kun je als kerk zaken initiëren, maar vooral je eigen leden activeren en stimuleren om hun plek in te nemen in hun eigen sociale omgeving. Oftewel **'Koninklijk leven op de plek waar je bent'** (zie ook H6 over Binnen én Buiten, waar dit verder wordt uitgewerkt).

Natuurlijk kun je daarin gemakkelijk aanhaken bij grotere initiatieven als #nietalleen, maar kijk vooral ook of er specifieke nood is binnen de eigen omgeving waar je op in zou kunnen spelen. De zes genoemde categorieën hierboven kunnen hierbij ook weer helpend zijn.

Zodra we weer met een grotere groep mensen bij elkaar kunnen komen, zullen we die gelegenheid aangrijpen voor het vormen van 'middengroepen', groepen van 30-100 mensen die samenkomen en zelf vormgeven aan de manier van samenkomen. Waarmee je mensen activeert, en waarbij leiderschapspotentieel en andere gaven en talenten tot ontwikkeling kunnen komen. De groepen die een geografische eenheid vormen kunnen daarin een missionair focus op hun eigen omgeving leggen.

De kracht van online én offline

Het is belangrijk om online en offline niet tegen elkaar uit te spelen. En ook niet om het alleen maar naast elkaar te laten bestaan, los van elkaar. De vraag is vooral hoe online en offline elkaar kunnen versterken? Het een kan juist de broodnodige verdieping krijgen door het ander. Of zonder het een komt het ander veel moeizamer van de grond.

Zo hebben we een goed verhaal over triades. Maar dat verhaal wordt veel sterker, en de aanmoediging om er mee te beginnen veel groter, als er online filmpjes verschenen zijn met getuigenissen van leden en gasten die daar al mooie ervaringen mee hebben. Of concrete toerustingsvideo's.

Als je zondagse dienst een groot bereik heeft, kijk dan hoe je op een verantwoorde manier de verwijzing naar offline activiteiten op een stimulerende manier voor het voetlicht kunt brengen.

Van de mooie dingen die er offline gebeuren kun je ondertussen wellicht ook een filmpje maken, wat je in je online-dienst kunt vertonen. Zo laat je zien hoe er buiten het scherm om verbinding plaatsvindt en dat stimuleert dan ook weer andere verbindingen.

In de eerste periode van de lockdown hadden we opeens te maken met serieus hamstergedrag, wat meteen tot een noodkreet van voedselbanken leidde. Dezelfde week nog hadden we een van de grootste inzamelingen ooit voor de voedselbank. En dat kwam vooral omdat we daar in de livestream op zondag al aandacht aan hadden gegeven.

Normaliter organiseren we een meiweek, een van de grote momentums in het jaar. Overdag sport- en spelactiviteiten in de wijken om ons heen, 's avonds een programma in het kerkgebouw. Uitmondend in een Open Huis op zaterdag of zondag, met onder andere een kledingbeurs, gratis fietsreparatie, gratis persoonlijke verzorging, koffie en taart, leuke activiteiten en gedurende de dag steeds opnieuw een 'Ontdek de Stadskerk'-dienst van 30 minuten.

Nu we de wijk niet fysiek in kunnen, kunnen we dat nog wel geestelijk. En dus ligt de focus nu op gebed voor de wijken. Daarin zetten we online vol in op het onderwerp gebed (qua inhoud van preken en Parels uit het Woord), met als verlangen dat er een brede gebedsbeweging ontstaat en ons Huis van Gebed fysiek toch gevuld gaat worden deze week. Waarin online dus offline versterkt en voedt.

Zodra het samenkomen in grotere groepen weer mogelijk is, sluiten we niet uit dat we de livestreams op zondag afwisselen met samenkomen in de middengroepen. Dan laat je een stukje online weer los en vervang je dat door offline.

Waar staat jouw kerk momenteel en waar sta jij?

Ik ben benieuwd hoe het jullie vergaat in deze tijden. Lukt het om het kerkzijn op nieuwe of andere manieren vorm te geven dan je gewend was?

- Voel je nog schroom om online meer te gaan doen?
- Lukt het om te kijken naar wat er nog wél kan in plaats van vooral te focussen op wat er (voorlopig) niet meer kan?
- Wat zie je als kansen in deze periode?
- Zijn er activiteiten gestopt, waarvan je nu al weet dat het prima is dat ze ook niet weer worden opgestart zodra dat wel weer zou kunnen? Met wie ga je daar het gesprek over aan?

Een aantal zaken verandert gelukkig nooit, en houd je daar ook vooral aan vast!
Want ook in deze tijd geldt als vanouds dat Jezus het hoofd is van de gemeente. Dat het Hem nooit uit de hand loopt en dat Hij zijn gemeente zal blijven bouwen. Online én offline.

Extra bronnen:

- Preken voor de camera: <https://www.geloofwaardigspreken.nl/voordecamera/>, waar ook het e-book 'Online preken in onzekere tijden' te downloaden is.
- <https://www.missionenederland.nl/beweegdekerk/coronacrisis/overzicht>
- <https://www.destadskerk.nl/corona/> voor onze online en offline activiteiten

ⁱ Paulien Vervoorn in haar E-book 'Online preken in onzekere tijden'
<https://www.geloofwaardigspreken.nl/ebooks/>